

Välkommen till
Nyhetsbrev nr 19 - 2020
från Kalle Eriksson

Dialekterna- viktig del av vårt kulturarv.

I Bjäre har de gamla dialekterna levt kvar längre än på de flesta andra håll i landet. Förmodligen är det flera faktorer som bidragit till detta. En kan ha varit det geografiska läget. Bjäre är omgett av hav på tre sidor och en avskiljande ås på den "fjärde" sidan.

Med den tekniska revolutionen på 1900-talet försvann de geografiska gränser som förr isolerat Bjäre. Massmedias intåg - radio och TV - gjorde, tillsammans med ett ökat resande, att språkgränserna suddades ut.

Efter 2:a världskriget

tog förändringsprocessen fart även i Bjäre. Turismen ökade Allt fler sommargäster slog sig ner i Bjäre.

Denna förändringsprocess fick även till följd att de tidigare språkgränserna mellan olika delarna av Bjäre suddades ut.

Kunskapen om våra tidigare dialekter

har vi fått främst tack vare språkforskaren Ingemar Ingers.

Bl.a. i årsboken Bjärebygden har han utvecklat sina tankar om vilken roll dialekterna spelar som en del av vår allmänna bild av ett historiskt skeende.

Så här skriver Ingers:

”Dialekten utgör en värdefull beståndsdel av den gamla folkliga kulturen och den bör betraktas som en tillgång som vi inte har råd att undvara. Dialekterna är inte till sin uppkomst en ”förvrängning” av skriftspråket, som många föreställer sig. De är självständiga utvecklingar av det språk som talades i Norden i forntiden och många egendomligheter i dialektens uttal har sina förutsättningar i ljudövergångar, som skett under århundradenas lopp”.

Ingemar Ingers betonar, att de skånska dialekterna inte har formats från i huvudsak det danska riksspråket. I stället är de en utveckling av det språk, som redan långt före freden i Roskilde 1658 talats i Skåne.

Det finns mer än en dialekt i Bjäre. Ingemar Ingers påpekar, att det finns bl.a. en mycket tydlig gräns som delar Bjäre i två dialektområden.

Den nordliga delen med bl.a. V. Karups och Hovs socknar och den södra delen med bl.a. Grevies och Förslövs socknar.

Vissa inslag var gemensamma för båda bjäredialekterna. Bl.a. användandet av lång eller kort vokal. I följande ord hade Bjäre - i motsats till andra områden utanför Bjäre - kort vokal.

Exempel: Tjövva(köpa), vedda(veta), sködda (sköta)

De danska uttalsformerna

av ord, som i svenskan har k, p och t och som i danskan och i skånska dialekter blev g, b och v, har levt kvar länge och används fortfarande av många bjärebor.

Exempel: kaga(kaka), koga (koka), lega (leka), rig (rik), rög (rök), Piba (pipa), skraba (skrapa), mad (mat) fad(fat), gröd (gröt), gryda (gryta)

Andra exempel på skillnader: Do(duga), ro (råg) stoa (stuga)

Den språkgräns som jag nämnt

tidigare är sockengränsen mellan V. Karup och Grevie. Som barn kunde jag uppleva denna språkgräns mycket tydligt. Vi bodde i V. Karups socken och hade släktingar i Grevie socken. När vi träffades fick jag som barn goda illustrationer till skillnaderna mellan dialekterna i V. Karup och Grevie.

Ett exempel som jag minns från den tiden. När vi talade om sax blev deras uttal sas (långt a-ljud)

Som barn på 1930- och 40-talen kunde jag också notera språkskillnaden mellan äldre och yngre bjärebor.

Uttrycket ”jag vill” blev i pluralis vi vella (vi vill), da vella(de vill) I vellen(ni vill).

Annat exempel: Ja geck (jag gick) vi ginge (vi gick)

Liten språklista med danska, bjäremål och svenska:

Danska	Bjäre	Svenska
--------	-------	---------

Allika	alika	kaja
Hör	hör	lin
Lomme	lomma	ficka
Måle	maula	mäta
Mölle	mylla	kvarn
Pläjel	pjäil	slaga
Rive	riva	räfsa
Skammel	skammel	tröskel
Tåge	tåga	dimma
Alling	älling	ankunge

Tungspets-r i Bjäre!

Visste du förresten, att man ännu in på 1900-talet kunde höra genuina bjärebor tala med tungspets-r!! Ingemar Ingers påvisar, att det var en företeelse, som hade utbredd sig från nordöstra Skåne och Blekinge.

Så sent som på 1950-talet kunde jag själv uppleva detta. Det var i militärtjänsten, då lumparkompisar från Ö. Göinge visade prov på detta -r-ljud.

Som en avrundning

på avsnittet om våra dialekter kan det kanske passa med tankar kring ord och ordbruk förr i Bjäre.

Hittade bl.a. denna lilla guldklump:

”Tåla de pågablära å la bli å va så hialös”.

Ordet hialös och hie träffar jag på i olika sammanhang. Ordet hie var en beteckning på något som var i oordning. förvuxet e.dy.

Kom gärna med fler ord för ”hie”.

Då kan du samtidigt begrunda följande önsketänkande:

”Tänk om en hade hused fullt å gröd å hela stallen full å sirup då konne man trivas...”

Eller den här:

”Fod för fod geck hästen å dro haren å etter i tömmen dröfta drängen”

Eller den här:

”Ja, se prästen han gör precis som kongen. Han tjänar sin föa mä mongen”

Nu ger jag inte fler hemläxor. Åtminstone inte för den här gången. Nu ser jag fram mot dina kommentarer.

Är dialekternas tid förbi?

Den frågan låter jag gå vidare till mina läsare.

Min boklåda

Boktitel	Pris	Reapris
Så blev Båstad tennis	225	60
Bilder av ett sekel...	Slutsåld	
Vår bjärehistoria i bild	350	70

Bjärebor berättar...	Slutsåld	
Strövtåg i Bjäres....	350	70
Nära havet trivs jag...	350	

De böcker som är slutsålda hos mig, kan ev. finnas som enstaka ex. i bokhandel, Båstad, Ängelholm eller Laholm eller hos någon av våra säljplatser i Bjäre

Vänligen

Kalle Eriksson

Hallavaravägen 102, 269 91 Båstad

kalle@bjarenet.com

0431-365 332